

želju. Jerrold Seigel ("Problematizing the Self" [Problematizirajući sebstvo]) razlikuje tri odvojene dimenzije razmišljanja o osobnosti: materijalnu, relacijsku i refleksivnu. Uz to Seigel uvodi i pojam "narrativna osobnost", gdje naracije osiguravaju vezu između kulture i svijesti, između društvenih veza i refleksivnih osobina. "Konkretna osobnost", koja je razvijena naracijom, još uvijek se suočava s tenzijom između slobode (refleksivno) i prisile (relacijsko).

Edita PETRONIJEVIĆ

Četvrta knjiga Ivana Lozice donekle se otrgla od autorovih prijašnjih interesa za tipologiju i semiotiku performativnih žanrova hrvatskoga folkloru i okrenula više mitologijskoj i genealogijskoj njihovoj podlozi, koja dominira svim ovdje okupljenim priložima. Tekstove "Dva demona: orko i macić", "Turičinim tragom", te "Došli smo vam kolendati" objedinjuje zajednički pretraživački naum: u primjeru orka i macića autor nam priređuje bajkovito anegdotalnu šetnju ambivalentnim, čas vrcakavim čas jezovitim smjerovima predaja što su se o njih oplele, dok srodnu "lovačku priču", sad o odbjegloj mitskoj zvijeri, upriličuje putovanje "Turičinim tragom", uvijek u dvostrukoj detektivskoj vizuri: kroz postojeće znanstvenoistraživačke deskripcije te kroz vlastite usporedbene uspostave genealoških veza. U "Došli smo vam kolendati" Lozica pak načelno inzistira na izvedbenoj komponenti koledvanja, videći u njemu jedno od samih ishodišta "povijesti hrvatskoga kazališta", no pretežito etimološki razmatra nazivlje tog običaja, točnije (pra)slavenske i (staro)romanske mitološke njegove slojeve, nagađajući o zajedničkim "praindoeuropskim" izvorima raznih inačica, kao i o varijabilnim funkcijama koledarskog ophoda. Razgrnuto pogansko ritualno tijelo božanskog Koleda navelo je Lozicu na veze ne samo s ranom hrvatskom dramatikom nego i s brojnim drugim obredno-teatralnim fenomenima.

Ivan Lozica, Poganska baština, Golden marketing, Zagreb 2002., 222 str.

No sad nešto o studijama **teatarskih** virtualija koje izdvajam iz ove knjige kao primjerne blasfemične **znanstvene** baštine poganskoga nasljeđa. Blasfemične zato, što se njihova poganskost iz predmeta studioznog uvida preselila u samo tkivo Lozičina izlaganja i poglavito jezika. Uzmimo primjer "Izuma džudijate", trećeg teksta u knjizi. Baš kao i dvoznačni naslov cjeline u koju je uklopljen, tako se i sintagma "izum džudijate" parodično igra sa znanom krilaticom "izuma tradicije", samo što se heuristički movens ovdje ne razaznaje toliko u nacionalnoideologijskoj svrsi koliko upravo u procedurama **znanstvene** kapitalizacije izmišljenih prošlosnih nalaza. Ne mogavši naići na suvremene tragove navodne srednjovjekovne dubrovačke "džudijate", čiju je negdašnju egzistenciju kategorički (pro)izveo Lozičin suvremenik Slobodan Prosperov Novak (koji je taj proizvod uvrstio i u nedavno izišlu svoju *Povijest hrvatske književnosti*), Lozica se ipak htio zagledati u povijesno lice toga mračnog rituala — što je navodno mučenog Židova provodio na kolima kroz Dubrovnik — ugledavši umjesto toga — uskršnje dubrovačke čuvaru Božjeg groba i prohod **likova** "naoružanih Židova" — Žudija, Stradunom. Odjednom, umjesto same navodne dubrovačke protužidovske egzorcistike, Lozici je intrigantnijim postao suvremeni zaplet istraživačkog prepisivanja stranih i domaćih izvora te sklonost bombastičnim tumačenjima, pa i nehajnim seljenjima navodnih "nalaza" koje stoljeće prije ili kasnije: najprije je slavist Miroslav Pantić prepisao Toschijev opis rimskih **karnevalskih giudiata** koje su se održale do 19. st. i prekrstio ih u dubrovačke *džudijate*, povezavši ih s likovima Žudija što se javljaju na Veliki petak i smjestio ih u 14. stoljeće, a zatim je Novak Pantićevu mistifikaciju pomaknuo na 12. stoljeće, valjda kako bi teza zvučala arhaičnije. Rekla bih da je u ovome poglavlju knjige poslovičan autorov oprez pred mogućim interpretativnim zamaskama pokazao svoju

najbolju, kritičku stranu, kojom je uistinu zadužio hrvatsku povijest i književnosti i kazališta, prokazavši ordinaran primjer tendencioznih fabrikacija i znanstveničkog nehaja.

U "Čarskoj kumpaniji" Ložičino se zanovijetanje oko činjenica malo stišava: od plesnih mačevnih lanaca važnije su mu bile predajne i dramaturške komponente cjeline čarskokumpanijskog nastupa, koju opet pokušava sašiti komparativno-dijakronijskim šilom, razaznavajući najjače poveznice sa starom navadom biranja kralja. To će nas pak privremeno karnevalsko veličanstvo odvesti do naslova posljednjeg teksta u knjizi, "Kraljice u Akademiji". Naslov je, dakako, najava običaja koji će se naći u autorovu fokusu, ali jednako toliko i nagovještaj rasprave i recepcijske i institucionalne sudbine folklorističko-etnološkog istraživanja *in toto*, običaja *kraljica* napose. U ovome će tekstu autor razmotriti spregu znanosti i folklorističkog aktivizma, a napose uporabu etnografskog materijala da bi se poduprla etnogenetska istraživanja Hrvata, a sve kako bi propitao isticanu ulogu *kraljica* "u očuvanju narodne svijesti". U takvome i sličnim poduhvatima Ložica obznanjuje objediniteljski projekt borbe same folkloristike za vlastitu legitimaciju, ali i mogućnost uzvratnog napora u prilog analitičkoj autonomiji te discipline u odnosu na ideološke prijepore koji je okružuju.

No, od svega je najduhovitija igra riječima prvog teksta *Poganske baštine*, odulji naslov koji glasi "Getrunkenes gesunkenes Kulturgut. Vinski štatuti pod starimi krovovi", loptajući se još jednim uvriježenim folklorističkim jezičnim sklopom, onim "utonulih kulturnih dobara", što sakralizirane produkte elitne kulture iznalazi u folklornom podzemlju. Ali kod Ložice će se sve i opet pokladno obrnuti: neće se samo kanonska književna djela Đalskoga, Matoša i Krleže naći nedolično natopljena vinopijskom razuzdanošću nego će se i ova strogo formalizirana, kazališnosna bakhantska prilika pokazati kao ritualizacija prema normama plemićkih, ne pučkih veselih društanceta.

Zaključno bi se moglo reći kako se naš autor u čitavoj knjizi, u skladu s više puta isticanim svojim programatskim uporištem u rekonstrukciji povijesnih poetikâ teatralnih običajnih tekstova, zalaže za pratnju mijene značenjskih snopova koji se, kako čusmo, raznolikim klasnim, izvedbenim, ali i klasifikatorskim, leksikografskim ili tumačiteljskim putovima vješaju o neko imaginirano "prapočetno" — antičko ili praslavensko, u svakom slučaju pretkršćansko — scenarističko tkivo. Nedoumicama kojima nerijetko prožima ili pak zaključuje svoje radove Ložica uspijeva premostiti uzaludnost težnje za nadzorom nad postojećim stanjem na akademskoj pozornici, prešavši u sferu promišljanja postojeće razine znanstvene kompetencije, katkad i zbrke, unutar koje sveobuhvatnost i potpuna pouzdanost tumačenja sve više postaju iluzijom. Reklo bi se, međutim, da autor zbog toga žali, a žali i što svoje znanje danas mora formulirati više u obliku upita i inovativnih kritičkih glosa, negoli u obliku sustavne i apodiktične eksplikacije. No to što autora tišti, prisila naime da se šeće ipak više po diskurzivnim ramenima svojih prethodnika negoli po predajnim i običajnim tvorevinama samim, jednostavno je danak aktualnom meta-kritičkom, i, kako Ložica zlurado prognozira, **privremenom**, dakle, **karnevalskom** "kraljevanju u Akademiji", kojemu se, htio ne htio, svojim humornim, obaviještenim folklorističkim panoramama putova poganske građe i stranputica njezine znanstvenačke obradbe plodonosno pridružio.

Lada ČALE FELDMAN